

golden, toen ik mij bewust begon te worden van het onrecht jegens de niet-blanke. Het beginsel is hetzelfde. Het verschil is alleen dat de bordjes 'n beetje omgedraaid zijn. Mijn vader heeft altijd gezegd: ongeacht wat de mensen denken of zeggen: denk en doe wat recht is. En laat de gevolgen dan rustig in Gods hand. Hij heeft niet beseft, waar mij dit zou brengen.'

Bewustwording

De bewustwording dat er in Zuid-Afrika onrecht gebeurt, is een geleidelijke bij ds. Naudé geweest. Ook in Nederland gaf men in vroeger dagen nog onbekommerd uiting aan gevoelens van kastesuperioriteit. Zo werden in 1902, kort na de afgedwongen 'Vrede van Vereniging' de boerengeneraals Botha, Christiaan de Wet en De la Rey als volgt toegesproken in ons land:

'Men noemt u Boeren, maar in Europese zin des woords, zijt ge dat niet; ge zijt Hereboeren, Lords, gelijk de leden van het Engelse Hogerhuis (...)

Het werk dat bij ons boeren verrichten, komt bij u voor rekening van de Kaffers. Nu zullen de Engelsen beproeven uwe mannen tot werkelijke boeren te verlagen, tot waterdragers en veedrijvers.'

Teksten als deze kon men in die tijd nog uitspreken zonder dat een anti-apartheidsbeweging (of de Chr. Boeren en Tuindersbond) op de ketting zou springen.

Kuyper uitte zich in z'n brochure 'De crisis van Zuid-Afrika' niet veel anders.

'Sentimenteel zijn de Boeren niet; ze zijn praktisch van aard. Ze hebben begrepen dat die Hottentotten en die Bantoes tot een lager ras behoorden en dat het eenvoudig dwaasheid zou zijn om hen in het gezin, in het maatschappelijk verkeer en in de politiek als gelijken van blanken te behandelen. Zij hebben bovendien het gevaar ingezien van zondige geslachtsrelaties en om hun zonen voor die ramp te bewaren hebben zij hun het denkbeeld ingeprent dat de lichamelijke gemeenschap met een kaffermeisje een soort bloedschande zou zijn. Doch overigens is hun verhouding tot hun kaffers geweest als die van ouders tot hun kinderen; zij hebben hen aan den arbeid gewend, zij hebben hun zeden verzacht en gij zult in Zuid-Afrika geen mens weten te vinden die zo goed met de inboorlingen weet om te gaan als zulk een Boerenpatriarch ...'

'Patriarchaal' is ook het woord, dat ds. Naudé gebruikt om de houding van zijn vader ten opzichte van de zwarten te schetsen. Diep respect heeft hij voor zijn vader, maar voor wat betreft de verhoudingen tussen de rassen, zal hij een andere weg gaan.

Studie

Wanneer werd ds. Naudé zich bewust van het onrecht dat men jegens de zwarte en gekleurde mensen bedrijft? Wat was de aanleiding?

'Ik weet het niet. Ik kan het mij niet herinneren. Ik voelde geleidelijk aan dat het 'n groot vraagstuk zou worden en ik vroeg me af wat de Bijbel daarover te zeggen had, want ik moest het Woord verkondigen. Ik maakte er studie van en toen werd het me langzamerhand duidelijk: dit KAN niet.'

Studentenpredikant

De periode waarin ds. Naudé kritischer werd ten opzichte van de heersende gedachtengangen in neo-calvinistisch Zuid-Afrika blijken de jaren 1949-1954 te zijn geweest toen hij studentenpredikant was in Pretoria (als opvolger van ds. Ben Marais, die zich ook kritisch ten opzichte van

was ook voor vele christen-Afrikaners een schok. De Nederduits Gereformeerde Kerk stemde in met het initiatief van de Anglikaanse aartsbisschop Joost de Blank om een commissie van de Wereldraad van Kerken naar Zuid-Afrika te vragen. Plannen werden ontwikkeld om een consultatie over de rassenproblematiek in Zuid-Afrika te houden. In het voorbereidingscomité zat ook ds. Beyers Naudé. Nog datzelfde jaar vond de in de Zuidafrikaanse kerkgeschiedenis zo befaamd geworden *Cottesloeconsultation* plaats.

Van 7 tot 14 december 1960 waren interraciale delegaties in de Cottesloe College Residence van de Universiteit van Witwatersrand bijeen van de Anglikanen, de Nederduits Gereformeerde Kerken van Transvaal en de Kaapprovincie, de Methodisten, de Presbyterianen, de Congregationalisten, de Bantoe-presbyterianen en de Nederduits Hervormde Kerk. De Gerefor-

Het Cottesloe-beraad van de Zuidafrikaanse kerken, december 1960 onder auspiciën van de Wereldraad van Kerken in Zuid-Afrika, georganiseerd na het schokkende gebeuren in Sharpsville. Geheel rechts dr. W. A. Visser 't Hooft.

de apartheidsfilosofie opstelde). Als predikant in Potchefstroom (1955-1959) zette ds. Naudé zijn studie over ras en oecumene voort (zijn kerk was toen nog aangesloten bij de Wereldraad van Kerken) o.a. door het bijwonen van de Gereformeerde Oecumenische Synode in 1958 in Potchefstroom. Daarna stond ds. Naudé van 1959-1963 in Johannesburg (Aasvoëlkop), waar hij moderator werd van de Transvaalse Synode van de Nederduits Gereformeerde Kerk.

'Uiterlijke factoren' gaven in die jaren een stroomversnelling in het denken over rassenproblematiek van ds. Naudé. Het bloedbad van Sharpsville (maart 1960)

meerde Kerken (Doppers), geen lid van de Wereldraad, zonden waarnemers.

Ds. Naudé: *'Toen heb ik gevoeld: nu komt het ogenblik dat ik niet langer kan zwijgen. Nu ga ik rustig door vanuit mijn Christelijke overtuiging, op grond van de Schrift.'*

– Had u toen u naar Cottesloe ging meteen al het gevoel: dit wordt 'n belangrijk iets in mijn leven?

O ja. Maar ik was me niet bewust waarheen het zou leiden. Mijn vrouw heeft dat toen ook zo gevoeld. Ik heb toen tegen haar gezegd: hierna wordt het 'n scheiding